

Κριτικές επισκέψεις του Στάθη Κουτσούνη

Το νέο βιβλίο του ποιητή Στάθη Κουτσούνη εξαρχής θέτει το πλαίσιο του: επεξηγώντας τον «αλλότρι» τίτλο με τον υπότιτλο «κριτικές επισκέψεις», τα δύο μόντο και το προσίμιο του Αλέξη Ζήρα (το οποίο εύστοχα σχολιάζει την έκδοση συνδέοντας τα περιεχόμενα κείμενα με την ποιητική πορεία και του Κουτσούνη, αλλά και αναφέροντας ακροθιγώς γενικότερα περί κριτικής ζητήματα) έχουμε προϊδεαστεί για τον κριτικό λόγο ενός ποιητή.

Ωστόσο, το βιβλίο δεν περιορίζεται στη συμπερίληψη παλαιότερων κριτικών κειμένων, εξού και το χαρακτηρίζω «πανοραμικό» για τέσσερις λόγους. Πρώτον, γιατί, όπως ήδη ειπώθηκε, μας επιτρέπει να ανιχνεύσουμε τον κριτικό και τεχνοκριτικό λόγο ενός ποιητή που ανδρώνεται ποιητικά στο πεδίο του '80 και '90, με επτά ποιητικές συλλογές στο ενεργητικό του (την τελευταία *Στου κανενός τη χώρα*, Μεταίχμιο 2020, τη θεωρώ από τις πολύ καλές της χρονιάς εκείνης και το καθ' όλα ώριμο δείγμα του Κουτσούνη). Επίσης, γιατί στο δεύτερο μέρος του βιβλίου, στα «Άλλα κείμενα», κατατίθενται συγκεντρωμένες θέσεις για την ποίηση, το σύγχρονο ποιητικό πεδίο, ευρύτερα ζητήματα του πολιτισμικού πεδίου όπου η λογοτεχνία κατέχει σημαντική θέση ως βασικό στοιχείο του εν λόγω πεδίου. Τρίτον, επειδή μας προσφέρει μια σφαιρική γνωριμία με μια άλλη πλευρά του ποιητή, πιο άμεση και επικοινωνιακή, μέσα από τα δυο παραρτήματα: στο πρώτο ο ίδιος εμφανίζεται ως συνεντευξιζόμενος σε δέκα συνομιλίες και ως συνεντευξιζών σε δύο και στο δεύτερο περιλαμβάνονται προτάσεις, προσφωνήσεις και αποχαιρετισμοί. Παρουσιάζεται δηλαδή ο Κουτσούνης κατά μια έννοια στον δημόσιο χώρο, με λόγο για θέματα ειδικότερου –γλωσσολογικά (σ. 477)– και γενικότερου ενδιαφέροντος –εκπαιδευτικά (σ. 483)– που φωτίζουν την προσωπικότητα του ποιητή αλλά αγκυρώνονται στο χρόνο παραγωγής τους κι έτσι λειτουργούν ως διαρκείς δείκτες του πολιτισμικού πεδίου, πράγμα που ορθά παρατηρεί ο Ζήρας δηλώνοντας για το εν λόγω βιβλίο και άλλα όμοια ότι επέχουν «θέση μαρτυριών» (σ. 15). Ιδιαίτερη θέση κατέχουν οι προσφωνήσεις σε τελειόφοιτους της Σχολής Ι.Μ.Παναγιωτόπουλου (σ. 496-511) που εκφωνήθηκαν με την ιδιότητα του Διευθυντή του Λυκείου της Σχολής. Η απεύθυνση ενός ποιητή-παιδαγωγού αποκτά ιδιαίτερη σημασία καθώς ο λόγος δεν εμπλέκει μόνον την εκπαιδευτική και ηλικιακή πείρα αλλά εμποτίζεται από την ποιητική εμπειρία αναζητώντας την οδό επικοινωνίας με το νεανικό κοινό. Τέλος, «πανοραμικό» επειδή σε κείμενα του ογκώδους τόμου εντάσσονται, οργανικά κατ' ουσίαν, ποιήματα, τόσο του Κουτσούνη όσο και των ποιητών για τους οποίους καταθέτει τις κρίσεις του. Παράδειγμα στην ενότητα «Ποιήματα που μοσχοβολάνε σχολείο» παρατίθενται εκείνα τα ποιήματα που ο Κουτσούνης ανθολόγησε το Σεπτέμβριο του 2017 για την *Αυγή*. Ή η ενότητα «Μανόλης Πρατικάκης – Ανθολόγιο ποιημάτων», όπου η ανθολόγηση συνοδεύει το πυκνό και περιεκτικό κριτικό κείμενο.

Ο ογκώδης αυτός τόμος λοιπόν συμπληρώνει την εικόνα του Κουτσούνη-ποιητή που γνωρίζαμε έως τώρα και παρακολουθούμε τη σκέψη του Κουτσούνη κριτικού-δασκάλου/φιλόλογου που έτσι παρουσιάζεται, κατά μια έννοια, με στοιχεία δημόσιου διανοούμενου (χρησιμοποιώντας τον όρο στην κλίμακα των ελληνικών πραγμάτων και βέβαια απαλλαγμένο από αρνητικά στοιχεία). Και ναι μεν δεν κατατίθενται σκέψεις και κρίσεις για μια ανοιχτή γκάμα θεμάτων αλλά επί εκείνων

που ο Κουτσούνης με εντιμότητα και επάρκεια υπηρετεί και επί των οποίων στοχάζεται και είναι σε θέση με σεβασμό να επικοινωνήσει δημόσια.

Γιατί άραγε να έχει ενδιαφέρον να γνωρίσουμε αυτή την πλευρά ενός ποιητή; Τι προσθέτει αυτό στην επαφή μας με το έργο του; Σίγουρα, μέσω των κειμένων όπου εκτίθενται απόψεις για την ποίηση και για μια σειρά επιδραστικούς-σημαντικούς ή αντίθετα άγνωστους/ες ποιητές/τριες αντιλαμβανόμαστε επιρροές και μπορούμε, ιδίως οι φιλόλογοι, να διαφωτίσουμε το ίδιο το έργο του γράφοντος. Κυρίως όμως η άσκηση κριτικής από έναν ποιητή, πράγμα όχι ιδιαίτερα σύνηθες για διάφορους λόγους, αποτελεί πάντα μια ενδιαφέρουσα προσθήκη στο κριτικό πεδίο της περιόδου όπου εντάσσονται τα κείμενα. Αν δηλαδή αναζητήσουμε και αντίστοιχα κείμενα άλλων δημιουργών ή κριτικών της ίδιας περιόδου μπορούμε να έχουμε εικόνα για το πεδίο πρόσληψης και τάσεων.

Είναι σκόπιμο στη βάση των παραπάνω να διατρέξουμε τα κριτικά σημειώματα που, εκτός όσων αναφέρθηκαν, αποτελούν σήματα για το ζήτημα του κανόνα ή της δημοφιλίας κάποιων λογοτεχνών ή δίνουν το στίγμα του ενδιαφέροντος γι' αυτούς στη δεδομένη χρονική στιγμή. Έχουμε λοιπόν και πάλι μια πανοραμική οπτική του Κουτσούνη: από τρία μελετήματα για τον Σοφοκλή, περνάμε στον Βοκκάκιο και μετά στη νεοελληνική λογοτεχνία: Σολωμός, Καβάφης, Παπαδιαμάντης, Σεφέρης, Ρίτσος, Ελύτης, Σινόπουλος, Κατσαρός, Σαχτούρης, Παυλόπουλος, Αγγελάκη-Ρουκ τα σημαντικότερα ονόματα και ακόμη μια σειρά νεότερων ποιητών (Λάσκαρης, Γαλάτης, Μαρκόπουλος κ.ά.). Αξίζει να αναφέρουμε επίσης και τον πρόσφατα εκλιπόντα Αλ. Ίσαρη, για τον οποίον ο Κουτσούνης καταθέτει τέσσερα κείμενα. Η πλήρης αναφορά όλων των ονομάτων που εδώ παραλείπεται δεν καθιστά προφανή κάποια «γενεαλογική» προτίμηση, αν και μικρό προβάδισμα έχει η πρώτη μεταπολεμική, έπεται η δεύτερη και οι ποιητές του '70. Εντέλει, ο Κουτσούνης ασχολείται με εκείνα τα ποιητικά έργα και τους δημιουργούς που υφολογικά και γενικά ποιητικά φαίνεται να συμπλέουν μαζί του, δεν είναι δηλαδή εκείνο το είδος του συστηματικού κριτικού όπου το υποκειμενικό στοιχείο υπάρχει αλλά περιστέλλεται ενίοτε από άλλου είδους συμβάσεις.

Θα αναφερθώ τέλος στα τεχνοκριτικά σημειώματα (τρία για τη ζωγραφική, ένα για τον κινηματογράφο και ένα για τη φωτογραφία) και στο ένα θεατρικής κριτικής που όλα πιστοποιούν τη γκάμα ενδιαφερόντων του Κουτσούνη.

Αναμφίβολα λοιπόν μια συναγωγή κειμένων με μεγάλο ενδιαφέρον που νομίζω ότι γίνεται πιο ενδιαφέρον αν συναναγνωστεί τουλάχιστον με τις τελευταίες δύο συλλογές του Κουτσούνη αλλά και με αντίστοιχες πρόσφατες συναγωγές μελετημάτων...

Βαρβάρα Ρούσου

[ηλεκτρονικό περιοδικό **Ο αναγνώστης**, 5 Ιουλίου 2022]